

6. Маслова В. А. Введение в когнитивную лингвистику / Маслова В. А. – М. : Флинта : Наука, 2006. – 296 с.

7. Мойсієнко А. К. Слово в аперцепційній системі поетичного тексту. Декодування Шевченкового вірша : [монографія] / Мойсієнко А. К. – К. : Сталь, 2006. – 304 с.

8.

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

- АД-К** – Дністровий А. На смерть Клію / Дністровий А. – К. : Дух і літера, 1999. – 110 с.
БО – Олійник Б. Вибрані твори: У 2-х т. / Олійник Б. – К. : Дніпро, 1985. – Т. 1. – 324 с.
ВМ-ЛЕ – Махно В. І. Лютневі елегії та інші вірші / Махно В. І. – Львів : Каменяр, 1998. – 63 с.
ВМ-ПР – Махно В. І. Плавник риби / Махно В. І. – Івано-Франківськ : Лілея НВ, 2002. – 68 с.
ДП – Павличко Д. В. Твори в трьох томах / Павличко Д. В. – К. : Дніпро, 1989. – Т. 1–2.
ЛК-Б – Костенко Л. В. Берестечко / Костенко Л. В. – К. : Український письменник, 1999. – 157 с.
ЛК-В – Костенко Л. В. Вибране / Костенко Л. В. – К. : Дніпро, 1989. – 559 с.
ЛК-МЧ – Костенко Л. Маруся Чурай / Л. Костенко // Поезія: Ліна Костенко. Олександр Олесь. Василь Симоненко. Василь Стус. – К. : Наукова думка, 1999. – С. 7–146.
ЛК-СНС – Костенко Л. В. Сад нетанучих скульптур Костенко Л. В. – К. : Радянський письменник, 1987. – 207 с.
ОС-Х – Соловей О. Осінній хадж / Соловей О. Донецьк : Авантіс, 2001. – 129 с.
ОС-ФІ – Соловей О. Фієста інфікованих / Соловей О. – Донецьк : Терикон, 2000. – 152 с.
РС – Скиба Р. Хвороба росту / Скиба Р. – Львів : Літопис, 2001. – 161 с.
СУМ – Словник української мови / І. К. Білодід (гол. ред) та ін. – Т. 1–11. – К. : Наукова думка, 1970–1980.

Oleksandra Zadorozhna

Explication of the temporal interval «night» through artistic means

The article regards the structural-semantic peculiarities of the lexical expression of the temporal interval «night» in the Ukrainian poetic language, the ways of the semantic expansion of the time-name are revealed. The verbalized notions of the native speakers on this time period are presented.

Key words: concept, temporal meaning, lexeme, explicit expression of meaning, implicit expression of meaning.

Ірина Орел

РЕАЛІЗАЦІЯ СТИЛІСТИЧНИХ ПРИЙОМІВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ТРАНСФОРМАЦІЙ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З ФОЛЬКЛОРНИМ КОМПОНЕНТОМ У НІМЕЦЬКОМОВНИХ ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ

У пропонованій розвідці розглядаються шляхи реалізації стилістичних прийомів засобами трансформованих фразеологічних одиниць з фольклорним компонентом на матеріалі німецькомовної публіцистики.

Ключові слова: стилістичні прийоми, трансформовані фразеологізми, фразеологічні одиниці з фольклорним компонентом, публіцистичні тексти.

Фразеологічні одиниці з фольклорним компонентом (ФОФК) належать до виразних мовних засобів. Вони наповнені яскравим національно-культурним характером, образністю, експресивністю, оцінністю. Через вказані властивості ФОФК охоче використовують публіцисти, тому що вони сприяють створенню і реалізації бажаної інтенції, досягненню прагматичної мети. ФОФК не лише називає, але й оцінює, виражає ставлення автора до описаних фактів, подій, особистостей тощо. ФО як мовні засоби, що демонструють широкі стилістичні можливості, досліджувало багато мовознавців (Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко, В. Фляйшер, Ш. Баллі, Г. Бургер, Й. Шарлот, О. В. Кунін, Н. Н. Амосова, І. І. Чернишева та інші дослідники).

Л. І. Мацько, О. М. Мацько, О. М. Сидоренко описують процеси реалізації стилістичних прийомів як взаємодію стилістично маркованих (наприклад, ФО) і стилістично немаркованих одиниць у тексті [2, 380]. У результаті такої взаємодії розкривають образ, покладений в основу

внутрішньої форми ФО, що й забезпечує реалізацію стилістичних прийомів. Г. Бургер вважає, що метафора, метонімія (як спосіб творення ФО) та інші тропи класичної риторики визначають експресивність, передають смисл, забезпечуючи прагматичну цінність ФО [10, 79]. Г. Шмале висловлює думку, що значення ФО найяскравіше виявляється в результаті трансформації будови чи без структурних змін, але в умовах контексту [11, 210]. На думку Ш. Баллі стилістичні ефекти виникають завдяки образу [1, 230], викликані у свідомості саме ФО. Образи, покладені в основу ФО оживають у результаті семантичних чи структурно-семантичних трансформацій.

Стилістичні прийоми, реалізовані засобами ФО, властиві різним національним мовам. Виявлені й описані типи трансформацій ФО, що сприяють утворенню стилістичних фігур [11, 210–214] (див. також Р. Шнель, В. Фляйшер, Г. Гельбіг, М. Шварц-Фрізель). Однак варто зауважити, що доцільність вживання трансформованих ФО сучасної німецької мови з погляду стилістики вивчено недостатньо. Стилістичні властивості модифікованих ФОФК описуємо вперше. Метою пропонованої розвідки є виявлення стилістичних прийомів, реалізованих засобами трансформованих ФОФК.

Узуальні й оказіональні ФОФК використовують як рельєфні засоби мови в публіцистичних текстах. Їхня виразність досягається наявністю фольклорних / створених народом образів, які є основою внутрішньої форми. Наприклад: «*Wir sollten doch mal die Kirche im Dorf lassen: Unser Stück war eine TV-Kritik, kein Aufruf zum deutsch-deutschen Bürgerkrieg.*» (13, № 26, 103). / «*Ми не повинні перебільшувати* (досл.: залишити церкву в селі): наша п'єса була критикою телебачення, а не заклик до громадянської війни». Наявність церкви в селі мала важливе значення для побожних католицьких громад. Цей прозорий і зрозумілий «конкретний образ» [1, 229] є основою фразеологізму.

На нашу думку, фольклорні образи найбільш чітко виявляються в трансформованих ФОФК [6]. У результаті семантичних, структурно-семантичних трансформацій фольклорний образ оновлюється, увиразнюється, утворюючи нові відтінки значення, виконуючи певні стилістичні завдання. Зміни в семантиці, будові ФО мають авторський характер і відбуваються з метою реалізації стилістичних прийомів [2, 174] для досягнення інтенції (одного із головних завдань публіцистичних текстів).

Стилістичний прийом – це цілеспрямоване використання мовних засобів для досягнення бажаного впливу на адресата, спосіб організації тексту, який посилює його виразність [8]; різні способи комбінування мовних одиниць одного рівня в межах одиниць вищого рівня [4, 380].

До поняття стилістичних прийомів належать тропи і фігури [2, 46]. Вчення про фігури (лат. *figura* – образ, вид) мови бере початок ще в античній класичній риторичі, коли Аристотель дійшов висновку, що тропи – це скорочені силогізми (форми дедуктивного умовиводу), які є результатом мисленневих операцій. Фігурами називали слова або цілі конструкції, структури. Фігури слова – тропами, фігури думки – риторичними фігурами. У стилістиці їх об'єднано під назвою тропи, оскільки й ті й ті виникають у результаті перенесення значення, трансформацій [4, 318]. З античних часів вивчення фігур і тропів здійснюють ритори й стилісти національних мов. Грецьке *tropos* означає «зворот», «вислів», «краса». Квінтіліан вважав тропи корисною зміною власного значення слова / виразу на інше, досконаліше [4, 319]. Щоб виокремити головну думку, приховати небажані чи непристойні думки, облагородити мову, автор створює троп, змінюючи / повертаючи значення слова / виразу. До тропів належать порівняння, метафора, метонімія, синекдоха, епітет, гіпербола, літота, оксюморон, перифраз, персоніфікація [4, 320], ампліфікація, епітет, контамінація, евфемізм тощо [5].

За способом реалізації стилістичні прийоми розподіляють на лексико-фразеологічні (метафора, метонімія, гіпербола, епітети, оксюморон, зевгма, семантична трансформація ФО тощо); синтаксичні стилістичні прийоми (інверсія, риторичне питання, еліптичні речення, паралелізм, повтори тощо) [7].

Найпоширенішим стилістичним прийомом, реалізований засобами ФОФК, є метафора, тому що переважно саме на основі метафоричного перенесення значення виникає фразеологізм. Наприклад: «*Beide waren von einem unverblühten Chauvinismus des demokratischen Westens geprägt.*» (14, 22.03.2004) / «Вони обидва були позначені **неприкритим** шовінізмом демократичного Заходу». ФОФК «*unverblümt die Wahrheit sagen*» – (розм.) говорити голу правду; (досл.) говорити правду, не прикрашаючи її квітами – походить із часів лицарства, коли кожна квітка і її колір мали певне значення. Посилаючи дамі квіти, кавалер сповіщав таким чином про свої почуття [13].

У процесі постійного вживання ФО можуть втрачати силу метафоричного впливу, втративши когнітивно-характеризуюче значення, злившись з системою засобів прямої номінації. Але метафора має здатність до відтворення, оновлення, через що її завжди зараховують до поширених засобів мовного впливу [3]. Мовний вплив ФО можливий, на нашу думку, завдяки оновленому відтворенню фольклорних образів, які є основою внутрішньої форми ФОФК. У результаті трансформації ФОФК у контексті метафора отримує оригінальне, оновлене семантичне звучання. Такий тип трансформації називають вживанням розгорнутої метафори, що полягає в переосмисленні образу ФОФК. У тексті

вказаний тип трансформації реалізований вживанням ФО, а після неї – стержневого фольклорного компоненту (ФК), який має переносне значення, зумовлене попередньою наявністю фразеологізму. У деяких випадках метафору розгортають не за допомогою самостійно вжитого ФК, а за допомогою саме образу, який виявляється в контексті. Наприклад: «*Vom italienisch-blauen Himmel über dem See, vom Kaiserwetter, vom Müßiggang, und – sie kamen bekindert - von den Leuten am See.*» (13, 29.08.2009). / (Вони йшли з дітьми під італійсько-блакитним небом, простягнутим над морем, у прекрасну погоду (досл.: погоду королів), ліниво, йшли від людей, які були біля моря.). ФОФК «*ein Kaiserwetter sein*» – (розм.) гарна погода – походить з часів Вільгельма II, який здійснював піші прогулянки виключно в сонячну погоду [12]. Відбувається розгортання образу, покладеного в основу ФОФК (гарна сонячна погода), за допомогою опису «*Vom italienisch-blauen Himmel*», «*über dem See*». Поширення метафори шляхом опису сприяє реалізації градації (послідовного нагнітання або послаблення однорідних художніх мовних засобів [5]). У вказаному контексті засобами прийменника «*von*», задіяного в поширенні метафори, реалізована анафора (повторення початкових частин (звуків, слів, синтаксичних конструкцій [5]).

Цікавим і стилістично функціональним прийомом є фразеологічна контамінація, яка виявляється в поєднанні творчо модифікованих двох чи більше ФО, що призводить до схрещення і увиразнення семантики контамінованих одиниць, які сукупно створюють дівіший стилістичний ефект. Наприклад: «*Dabei wird verständlich, was bereits die alten Märchen auf ihre Art beschreiben, etwa, warum es Glückspilze und Pechvögel gibt, und dass dies kein Zufall ist.*» (14, 04.03.2004). / «Зрозуміло, що старі казки описують, чому існують щасливчики і невдахи, і що це не випадковість». Поєднуються ФОФК із протилежними значеннями: «*Glückspilz sein*» – (розм.) бути щасливчиком, (досл.) бути щасливим грибом; «*Pechvögel sein*» – бути невдахою, (досл.) бути птахом, що зловився на смолу. Поєднання вказаних ФОФК відбувається в контексті після редукації дієслівного компонента кожного фразеологізму. Контамінацію здійснено за рахунок ФК.

Поширеним є стилістичний прийом алюзії, реалізований шляхом структурно-семантичної трансформації – фразеологічного натяку. Цей прийом репрезентують мовні засоби, які імплікують на невикористану / частково використану в контексті ФОФК. Натяк на присутність фольклорного образу створює стилістичний ефект. Наприклад: «*Wie ein Berserker lesend, aber ohne den Einfluss des Fernsehens, hat er seine Jugend verbracht.*» (13, № 12, 139). / «Погано (досл.: як дикун) читаючи, без впливу телебачення провів він свою юність». У контексті використаний ФК «*ein Berserker*», який вказує ФОФК «*ein Berserker sein*» – (розм.) бути дикуном, бути неосвідченим, не вихованим. ФК, використаний у контексті, реалізує алюзію, натякаючи на негативний фольклорний образ.

Еліпс – пропуск у реченні структурно необхідного елемента [5]. Еліпс реалізують засобами паремій, які часто мають неповну граматичну структуру, зберігаючи значення, забезпечуючи економію мовних засобів і одночасно лаконічність. Наприклад: «*Was er dann im Drittland treibt, ... , das interessiert hier zu Lande nicht. ... Aus den Augen, aus dem Sinn.*» (14, 24.03.2004). / «Що він робить у іншій країні, ..., це тут нікого не цікавить. ... Очі не бачать – душа не болить».

Для досягнення бажаної інтенції публіцисти використовують як стилістичний прийом гіперболу (надмірне перебільшення з метою увиразнення). Наприклад: «*Es ist für einen Politiker heute schwierig, in diesem Hexenkessel der Medien seine Humanität zu bewahren.*» (13, № 18, 116). / «Деяким політикам сьогодні дуже складно зберегти свою гуманність у цьому пеклі (досл.: відьомському казані) засобів масової інформації». ФОФК «*in Hexenkessel sein/ geraten*» – (розм.) бути / потрапити в пекло – пов'язана із віруванням у відьом / чортів, які (у пеклі) варили чарівне зілля у великому казані. Очевидна гіпербола, утворена на основі метафори, яка характеризує сучасні медіа, має негативну конотацію, передає суб'єктивну авторську оцінку. Вказана ФОФК зазнає двох типів трансформації: редукації дієслівного компонента, препозитивного і постпозитивного поширення. У контексті стилістичний прийом реалізує ФК.

Порушуючи важливі соціальні, політичні, суспільні проблеми публіцисти використовують стилістичний прийом – риторичне запитання, яким висловлюють ствердну думку; на нього відповідає сам автор, і ця відповідь міститься в підтексті або очевидна. Риторичне запитання зазвичай виражає емоції автора, його задають не з метою отримати відповідь, а заради експресивного вираження власної позиції [9]. Наприклад: «*Ein Mann läuft als lebende Kamera durch die Gegend: Fast alles, was ihm vor die Augen kam, haben Computer Tag für Tag aufgezeichnet und gespeichert. Traum oder Alptraum?»* (13, № 26, 134). / «Людина рухається по місцевості як жива камера: майже все, що їй потрапило на очі, день у день фіксує і зберігає комп'ютер. Мрія чи кошмарний сон?». ФОФК «*einen Alptraum sehen*» – (розм.) бачити кошмарний сон – пов'язано із віруванням про злих домовиків, які уві сні душать людей. У результаті редукації (скорочення дієслівного компоненту ФО) засобами ФК реалізоване риторичне запитання.

ФОФК дають можливість застосовувати стилістичний прийом персоніфікацію / уособлення (представлення природних явищ, предметів, абстрактних понять у образі людини), тому що цей прийом поширений у міфах, казках і властивий народній творчості в цілому. Персоніфікацію розглядають як різновид метафори, відносять до найдавніших метафоричних явищ мови і вважають найвиразнішою ознакою фольклору [4, 377]. Наприклад: «*Den hochtrabenden Plänen der Eigner kann aber selbst der Blanke Hans nichts anhaben.*» (13, № 25, 114). / «Зарозумілим планам власників не міг завадити навіть (досл.) Ганс з білою піною». ФОФК «*der blanke Hans*» – (розм.) штормове Балтійське море – відображає фрагменти міфологічного світобачення етносу, персоніфікуючи елементи об'єктивної дійсності (природу, небесні тіла, атмосферні, природні явища тощо) [9].

Отже, за способом реалізації виявлено лексико-фразеологічні й синтаксичні стилістичні прийоми. До найпоширеніших належить метафора, яка є способом творення фразеологічного значення і основою багатьох стилістичних прийомів (персоніфікації, гіперболи тощо). Формування і використання стилістичних прийомів відбувається внаслідок трансформацій ФОФК – їхньої форми і змісту. Така трансформація зумовлена прагматичною метою контексту. Модифіковані образи внутрішньої форми ФОФК є основою стилістичних прийомів. Вони сприяють інтенції, покращують сприйняття тексту, забезпечують стислість викладу матеріалу, виражають експліцитну суб'єктивно-авторську думку і оцінку; сприяють впливу тексту на читача; формують думку про прочитане чи його оцінку. Без стилістичних прийомів у публіцистиці не можливо реалізувати комунікативні функції текстів.

Перспективи подальших досліджень: вивчення ролі ФОФК у художньому дискурсі, проблеми перекладу модифікованих ФОФК, проведення порівняльного аналізу ФОФК сучасної німецької, англійської, української, російської та інших національних мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Французская стилистика / Ш. Балли; пер. с франц. К. А. Долинина. – М.: Иностранная литература, 1961. – 394 с.
2. Гальперин А. И. Очерки по стилистике английского языка. [Електронний ресурс] / А. И. Гальперин. – Режим доступу: http://www.classes.ru/grammar/30.Ocherki_po_stilistike_angliyskogo_yazyka/html/unnamed_21.html
3. Глазунова О. И. Логика метафорических преобразований. [Електронний ресурс] / О. И. Глазунова. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Linguist/Glaz/23.php
4. Мацько Л. І. Стилістика української мови / Л. І. Мацько, О. М. Сидоренко, О. М. Мацько. – К.: Вища школа, 2003. – 464 с.
5. Мегаэнциклопедия Кирилла и Мефодия. Стилистические приемы. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.megabook.ru/Rubricator.aps?RNode=4289>
6. Орел І. І. Типи трансформацій фразеологічних одиниць з фольклорним компонентом у німецькомовних публіцистичних текстах. [Електронний ресурс] / І. І. Орел // Збірник наук. пр. «Наукові записки». Серія «Філологічна». Випуск 12, – Острог : Вид-во Національного ун-ту «Острозька академія», 2010р. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Nznuoa/texts.html
7. Стилістика. Словарь стилистических терминов. Ел. ресурс: <http://ctilictica.ru>
8. Тайлор Э. Б. Первобытная культура. [Електронний ресурс] / Э. Б. Тайлор – М. : Политиздат, 1989. – 573 с. – Режим доступу: http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Tail/index.php
9. Що таке риторичне питання. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://studybook.org.ua/articles/ritoricheskij_vopros_87.html
10. Burger H. Phraseologie. Eine Einführung am Beispiel des Deutschen / H. Burger. 2.Auflage. – Berlin: Erich Schmidt Verlag, 2003. – 224 S.
11. Schmale G. Wortspiele mit Phraseologischen Ausdrücken in deutschen Talkshows / G. Schmale // Deutsch als Fremdsprache, Heft 4-42. – Berlin, 2005. – S. 210–214.
12. Wörterbuch für Redensarten, Redewendungen, idiomatische Ausdrücke, feste Wortverbindungen. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.redensarten-index.de/suche.php?&bool=or&suchspalte%5B%5D=erg_ou&suchbegriff=Sprichwort&page=1

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Frankfurter allgemeine Zeitung. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.faz.net
2. Der Spiegel. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.spiegel.de
3. Süddeutsche Zeitung. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.sueddeutsche.de

Irina Orel

Implementation of stylistic devices as a result of transformations of phraseological units with folklore component in the German publicistic texts

The article deals with the realization of stylistic devices through transformed phraseological units with folklore component on the material of the German publicistic texts.

Key words: stylistic methods, transformation phraseological units, phraseological units with folklore component, publicistic texts.

Тетяна Мельник

**ІЛЮСТРАТИВНИЙ МАТЕРІАЛ У СЛОВНИКОВИХ РЕЄСТРАХ
20 – 30 РР. ХХ СТОЛІТТЯ**

У статті проаналізовано добір ілюстративного матеріалу до лексикографічних праць 20 – 30 рр. ХХ століття. Схарактеризовано роль ілюстрацій у словникових статтях.

Ключові слова: реєстр словника, ілюстративний матеріал, кодифікація.

Питання складу реєстру будь-якого словника української мови та формування ілюстративного матеріалу до кодифікованих лексичних одиниць завжди були в центрі уваги лінгвістів, оскільки саме словники є одним із чинників піднесення культури мови народу.

В українському мовознавстві проблема добору слів та ілюстрування їх була об'єктом досліджень М. М. Пилинського, П. Й. Горещького, Л. С. Пала-марчука, І. М. Кириченка та ін. Лінгвісти досліджували лексикографію другої половини ХХ століття, проте досі немає комплексного дослідження кодифікаційних реєстрів у перші десятиліття ХХ століття. Тому мета нашої роботи – проаналізувати добір ілюстративного матеріалу до словників 20 – 30 років ХХ століття, періоду усталення та наукової легітимації норм української літературної мови.

Аналіз реєстрів лексикографічних праць 20 – 30 рр. ХХ ст. засвідчує, що у цей час робота упорядників ускладнювалась через відсутність чітких критеріїв добору реєстрових слів і принципів уведення ілюстративного матеріалу з різних джерел. Проте, за словами Л. С. Паламарчука, коли сама практика української літературної мови ще не була досить усталеною, коли діалектна та літературна спадщина українського Заходу тільки почала поєднуватися з полтавсько-київською основою літературної мови у словниковому складі, – «знайти правильний підхід до вибору тих або інших слів для нормативного словника і в кожному окремому випадку опізнати те, що при цьому виборі слів виявить пізніше справжню життєздатність, було справою дуже нелегкою...» [3, с. 71].

Вивчення джерельного матеріалу дає підстави стверджувати, що в основі кодифікації 20 – 30 рр. ХХ ст. лежить критерій обов'язкової документації українських слів. Це виявляється в ілюструванні українського лексичного матеріалу у лексикографічних працях. На відміну від тлумачних словників, у яких за допомогою ілюстративного матеріалу пояснюється значення слів, у перекладних словниках (поширених у 20 – 30 рр. ХХ ст.) ілюстративні приклади, на думку С. І. Головащука, «використовуються головним чином для уточнення перекладу заголовних слів і для виявлення всіх засобів (аж до відтінків значень) другої мови при передачі значень слів мови оригіналу» [2, с. 213].

Виходячи з основного призначення перекладних словників досліджуваного періоду – задовольняти потреби суспільства в усіх сферах життя, роль ілюстративного матеріалу упорядники зводять до трьох основних моментів.

1. Ілюстративні приклади добираються таким чином, щоб вони доповнювали чи уточнювали семантичні характеристики головного слова. Наприклад, у «Російсько-українському словнику» 20 – 30 рр. ХХ ст. (далі РУС – 24 – 33) до слова *канцелярський* наводиться ряд словосполучень, за допомогою якого реалізується зміна семантичних відтінків: *канцелярський службовець, канцелярський стиль, канцелярське (писарське) приладдя, канцелярський* (РУС–24–33, II, с. 241).

2. Ілюстративний матеріал використовується з тією метою, щоб передати відтінки значень синонімічних слів. Наприклад, слово *компактний* у РУС–24–33 має такі українські відповідники: «компактний, стислий, щільний збитий» (РУС–24–33, II, с. 304). Відтінки значень синонімів відображені у словосполученнях *компактное издание* – компактне, стисле видання; *компактная масса* – збита маса; *компактными рядами* – щільними лавами.